

अपठित- गद्यांश

प्र-1 अधोदत्तम प्रत्येक अनुच्छेदं पठत प्रश्नान च उत्तरत-

1- भारतवर्षः कृषिप्रधान-देशः। अत्र अनेकेजनाः ग्रामेषु निवसन्ति। कृषकाः कृषि-कार्यं कुर्वन्तिअन्नानि च उत्पादयन्ति। अन्नंविना कृतः जीवनम? कृषिकार्यं विना च कथम अन्नानाम उत्पादनम भवेत? अतः ग्रामाणां कृषकाणां च महत्त्वम। केचित् ग्रामीणाः स्वेस्वे गृहे स्थित्वा कार्याणि कुर्वन्ति। यथा लौहकाराः लौहकार्यम कुर्वन्ति, कुम्भकाराः घटान रचयन्ति, तक्षकाः काष्ठेन मञ्चकान, फलकान आसन्दिकाः च रचयन्ति। अनेकेषु ग्रामेषु विधुत-सुविधा न अस्ति। जलानाम अभावे कृषिः अपि इष्टम फलं न ददाति। वस्तुतः ग्राम्य- जीवनम अति कठिनम । परम ग्रामीणाः अल्पेन एव सन्तुष्टाः भवन्ति।

क- एकपदेन उत्तरत-

- 1- भारतदेशः कीदृशः देशः?
- 2- के अन्नानि उत्पादयन्ति?
- 3- कः घटान रचयति?
- 4- जलाभावेका इष्ट-फलं न ददाति?

ख- समानार्थक पदानि लिखत-

1- कृषि

2- कुम्भ

2- रामायणम महाभारतम च द्वे महाकाव्ये संस्कृत- साहित्यस्य। एतौ ग्रन्थौ भारतीय-संस्कृतेः आधार- स्तम्भौ। आदिकाव्यं रामायणम ऋषैः वाल्मीकेः रचना अस्ति। इदम काव्यम अष्टेषु अध्यायेषु वर्तते। ऋषिः वाल्मीकिः आदिकविः

कथ्यते। महाभारतस्य रचयिता ऋषिः वेदव्यासः। महाभारतं नाम महाकाव्यम विश्व-कोषः इति कथ्यते। यत इह अस्ति न तत अन्यत्र इति मन्यते। अयं ग्रन्थः शतसहस्र-श्लोकेषु निबद्धः। विश्व-प्रसिद्ध श्रीमद् भगवद्गीता अस्य महाकाव्यस्य अंशः अस्ति। गीतायाम श्रीकृष्णः अर्जुनाय उपविशति-कर्तव्य- भावेन स्वकर्तव्यं कुरु, कर्म फलस्य आशाम मा कुरु। एषः उपदेशः जनानां हितकरः।

क- एकपदेन उतरत-

- 1- रामायणं कस्यरचना?
- 2- ऋषिः वेदव्यासः कस्य रचयिता?
- 3- कः आदिकविः कथ्यते?
- 4- किं नाममहाकाव्यं विश्वकोषः कथ्यते?

ख- वाक्यानि रचयत -

- 1-वेदव्यासः
- 2- श्रीकृष्ण

रचनात्मक-कार्यम्

प्र-2-'आम' , 'न' इति लिखत-

- 1- अभिवादनशीलस्य किमपि न वर्धते - न
- 2- मातापितरौ नृणां सम्भवे कष्टं सहेते। - आम
- 3- आत्मवशं तु सर्वमेव दुःख मस्ति। - न
- 4- येन पितरौ आचार्यः च सन्तुष्टाः तस्य सर्वे तपः समाप्यते। - आम
- 5- मनुष्यः सदैव तदेव कर्म कुर्याति येनान्तरात्मा तुष्यते। - आम
- 6- मनुष्यः सदैव मनः पूतं समाचरेत। - आम

प्र-3 भिन्नप्रकृतिकं पदं चिनुत-

1- गच्छति, पठति, धावति, अहसत, क्रीडति।	- अहसत
2- छात्रः, सेवकः, शिक्षक, लेखिका, क्रीडकः।	- क्रीडकः
3- पत्रम, मित्रम, पुष्पम, आम्रः, फलम, शाखा।	- मित्रम
4- व्याघ्रः, भल्लूकः, गजः, कपोतः, वृषभः, सिंहः।	- कपोतः
5- पृथिवी, वसुन्धरा, धरित्री, यानम, वसुधा।	- यानम

व्याकरण

प्र-4 तदपदानां कृते संस्कृत पदानि लिखत-

तदभवपदानि	संस्कृत पदानि
• सात	सप्त
• बहिन	भगिनी
• संगठन	सङ्घटनम
• बांस	वंशम
• आज	अद्य
• खेत	क्षेत्रम

प्र-5 समानार्थक पदानि लिखत-

• शिक्षणे	- अध्यापने
• पथि	- मार्गे
• हृदये	- मनसि
• योगदानम	- अवदानम
• रुढिः	- प्रचलित- प्रथा

प्र-6 विशेष्य- विशेषणानाम उचितं मेलनम कुरुत -

विशेषण-पदानि	विशेष्य-पदानि
• अयम	प्रदेशः
• संस्कृतिविशिष्टायाम	भारतभूमौ
• महत्वाधायिनी	संस्कृतिः
• प्राचीने	इतिहासे
• एकः	समवायः

प्र-7 संस्कृत भाषयां वाक्यप्रयोगं कुरुत-

- 1- विद्या- अभिवादनशीलस्य विद्या वर्धते।
- 2- तपः-मातापितरौ स्वपुत्रस्य पालने तपः कुरुत।
- 3- समाचरेत-मनसाविचार्य एव कर्म समाचरेत।
- 4- परितोषः- शुद्धाचरणेन परितोषः भवति।
- 5- नित्यम-जनैः नित्यं शुद्धाचरणेन कर्तव्यम।
- 6- उपरि- वृक्षस्य उपरि खगाः तिष्ठति।
- 7- आदानम-विद्यायां आदानम प्रदानं सदैव कुर्यात्।
- 8-विषमता- नारी-नरयोः कदापि विषमता न भवेत्।
- 9- आरोहः- वृक्षे आरोहः हानिकरः अपि भवति।

साहित्य

प्र- 8 एकपदेन उतरत-

- 1- अस्माक देशे कति राज्यानि सन्ति? - अष्टाविंशति
- 2- प्राचीनेतिहासे काः स्वाधीमनाः आसन्? - सप्तभगिन्यः
- 3- केषां समवायः सप्तभगिन्यः उति कथ्यते? - सप्तराज्यानाम
- 4- अस्माक देशे कति केन्द्रशासित प्रदेशाः सन्ति? - सप्त

- 5- सप्तभगिनी प्रदेशे कः उद्योगः सर्व प्रमुखः? - वश-उद्योग
- 6- नृणां संभवे कौ क्लेशं स्हेते? - मातापितरौ
- 7- कीदृशं जलीपबेत? - वस्त्रपूतम
- 8- नीतिनवनीतम पाठः कस्मात् गन्थात् सङ्कलित? - मनुस्मृतेः
- 9- सा कासां कृते प्रदेशस्य प्रथमं विद्यालयम? - कन्यायाम
- 10- दुःखं किं भवति? - परवशम
- 11- आत्मवशं किं भवति? - सुखम
- 12- के कृपात् जलोदधरणम अवारयन? - उच्चर्गीयाः
- 13-विधवानां शिरोमुण्डनस्य निराकरणाय सा कैः मिलिता? - नापितैः

